

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Szabálysértés vagy bűncselekmény?

A tulajdon elleni szabálysértések és egyes bűncselekmények elhatárolási kérdései

Szerző: dr. Gálig Péter

Siófok, 2017. március 21.

I. Bevezetés

A rendőrség és a bíróságok szabálysértési gyakorlatában az egyik leggyakrabban előforduló elzárással is sújtható szabálysértés a vagyon elleni bűncselekmények szabálysértési alakzata, a tulajdon elleni szabálysértés. Első megközelítésben egyértelműen kirajzolódni látszik a vagyon elleni cselekmények szabálysértési és bűncselekményi alakzatának határvonala, az 50.000,- Ft-os elkövetési értékhatár. A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Szabs. törvény) 177. § (1) bekezdésének a), b) és c) pontjai szerint ugyanis, *aki ötvenezer forintot meg nem haladó értékre lopást, sikkasztást, jogtalan elsajátítást, orgazdaságot, ötvenezer forintot meg nem haladó kárt okozva csalást, szándékos rongálást, ötvenezer forintot meg nem haladó vagyoni hátrányt okozva hűtlen kezelést követ el, úgyszintén, aki e cselekmények elkövetését megkísérli, szabálysértést követ el.*

E határ mentén ugyanakkor számos olyan körülménnyel találkozhatunk, amely elmosza az élesen kirajzolódni látszó határvonalat és megnehezíti, hogy a jogalkalmazó a cselekményt helyesen minősítse. Ennek eredményeképpen gyakran kerülnek a szabálysértési ügyeket tárgyaló bíró, bírósági titkár elé olyan cselekmények, amelyek miatt büntetőeljárást kellett volna lefolytatni, ugyanígy előfordulhat, hogy szabálysértés - tévesen - bűncselekményként kerül elbírálásra. A fentiek ára jó esetben - ha a téves minősítés ismertté válik - „csak” az eljárás elhúzódása, rosszabb esetben törvénysértő szankció alkalmazása. E tévedések - kedvező esetben - áttétellel, rendes vagy rendkívüli jogorvoslattal orvosolhatók, az elkövetővel szemben alkalmazott törvénysértő joghátrány megelőzhető - amennyiben a jogalkalmazó a szabálysértés és a bűncselekmény közötti határvonalat felismeri. Jelen tanulmányomban ennek elősegítésére teszek kísérletet.

II. A tulajdon elleni szabálysértés és a vagyon elleni bűncselekmények

1. Az elkövetési érték

Már a legeggyértelműbbnek tűnő elhatárolási szempont, az elkövetési érték körül is olyan meglepetésekkel találkozhat a jogalkalmazó, mint például az a jellemző esetkör, amikor az elkövető meghatározott időszakon belül, több alkalommal szabálysértési értékre követ el lopást - vagy más vagyon elleni

cselekményt. Egy ilyen tényállás több jogintézményt is felidézhet: üzletszerűség, folytatólagosság, érték-egybefoglalás.

Melyek azok a körülmények, amelyek a tényállás helyes minősítését megalapozzák, és e körülmények ismeretében a fenti esetkör miként értékelhető?

1.1. Üzletszerűség

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 459. § -ában foglalt értelmező rendelkezések 28. pontja szerint *üzletszerűen követi el a bűncselekményt, aki ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik.*¹

A Btk. 370. § (1) bekezdése szerint *aki idegen dolgot mástól azért vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa, lopást követ el.* A (2) bekezdés bb) pontja szerint *a büntetés vétsége miatt két évig terjedő szabadságvesztés, ha a szabálysértési értékre elkövetett lopást üzletszerűen követik el.*²

A fentiek alapján az elkövető az egyes cselekményeinek elkövetése során hiába nem lépi át a szabálysértési értékhatárt, ha a körülmények alapján megállapítható, hogy ugyanolyan vagy hasonló jellegű cselekményei révén rendszeres haszonszerzésre törekszik, nem szabálysértés, hanem bűncselekmény valósul meg.

Így, ha az elkövető azonos tulajdon elleni szabálysértéseket rendszeres haszonszerzésre törekedve követ el és ezért az üzletszerűség megállapítható, úgy az üzletszerűség minősítő körülménye folytán a Btk. Különös Részében előírt tényállásoknak megfelelően az elkövetett szabálysértések számának megfelelő rendbeliségű vagyon elleni vétség megállapítása indokolt. Az üzletszerűség az érték-egybefoglalást megelőzi.³

Ezért ha több alkalommal elkövetett tulajdon elleni szabálysértés miatt folyik szabálysértési eljárás akár a szabálysértési hatóság, akár a bíróság előtt, szükségesnek tartom annak tisztázását, hogy a cselekmények üzletszerűség folytán megvalósítanak-e bűncselekményt. Olyan esetben is szükséges az üzletszerűség vizsgálata, ha egy tulajdon elleni szabálysértés miatt folyik ugyan eljárás, de az elkövető szabálysértési

1 Btk. 459. §

2 Btk. 370. §

3 87/2010. BK vélemény a szabálysértések érték-egybefoglalásáról.

vagy büntető előéleti iratai alapján a cselekmény egy sorozatba illeszkedik. Amennyiben üzletszerűen, szabálysértési értékre elkövetett lopás vétsége látszik megvalósulni, úgy a szabálysértési ügyben eljáró bíróságnak az ügyet át kell tennie az illetékes ügyészséghez.

1.2. Folytatólagosság

A Btk. 6. § (2) bekezdése szerint *folytatólagosan elkövetett bűncselekmény az, ha az elkövető ugyanolyan bűncselekményt, egységes elhatározással, azonos sértett sérelmére, rövid időközönként többször követ el.*⁴

A Szabs. törvény a folytatólagos elkövetést sem a Btk. 6. § (2) bekezdése szerinti módon sem ahhoz hasonlóan nem szabályozza, sőt nem rendeli megfelelően alkalmazni a Btk. vonatkozó rendelkezését sem. Ezért, figyelemmel arra is, hogy a Btk. 6. § (2) bekezdésének megfogalmazásából következően csak bűncselekmények képezhetnek folytatólagos egységet, egyértelmű következtetés vonható le:

*Nincs törvényes alapja annak a gyakorlatnak, amely a Btk. 6. § (2) bekezdését alkalmazza szabálysértések elbírálásakor és nem felel meg a törvénynek az sem, ha az azonos sértett sérelmére rövid időközönként elkövetett szabálysértéseket és bűncselekményeket a folytatólagosság egységébe vonnak, és azokat az egyes részcselekmények összesített értéke szerint bűncselekményként értékelik. Amennyiben több szabálysértés rövid időközönként azonos sértett sérelmére valósul meg, úgy a Szabs.tv. 177. § (6) bekezdése szerinti érték-egybefoglalás alapján minősülhetnek bűncselekménynek.*⁵

1.3. Érték-egybefoglalás

A Szabs. törvény 117. § (6) bekezdése szerint *az elkövetési érték, kár, illetve okozott vagyoni hátrány összegének megállapítása céljából érték-egybefoglalásnak van helye, ha az eljárás alá vont személy az (1) bekezdés a)-c) pontjában meghatározott ugyanolyan cselekményt több alkalommal, legfeljebb egy éven belül követte el és ezeket együttesen bírálják el. Nincs helye érték-egybefoglalásnak, ha az üzletszerű elkövetés megállapítható.*⁶

Az érték-egybefoglalás alkalmazásának anyagi és eljárásjogi feltételei vannak. Anyagi jogi feltétel az ugyanolyan jellegű cselekmények több alkalommal - egy éven belül - történő elkövetése, eljárásjogi

⁴ Btk. 6. §

⁵ 87/2010. BK vélemény a szabálysértések érték-egybefoglalásáról.

⁶ Szabs. törvény 117. §

feltétel, hogy e cselekmények elbírálására egy eljárásban kerüljön sor. Az érték-egybefoglalás feltételei közül az egy éven belüli, több alkalommal történt elkövetés és az elkövetett cselekmények egy eljárásban történő elbírálása egyértelmű. Félreértésre adhat azonban okot az, hogy mely cselekményeket lehet az érték-egybefoglalás körébe vonni.

A Szabs. törvény 177. § (6) bekezdése szerint erre az (1) bekezdés a)-c) pontjában meghatározott ugyanolyan cselekmények elkövetése esetén kerülhet sor, ami helyesen úgy értelmezhető, hogy csak az ugyanolyan szabálysértések érték-egybefoglalására kerülhet sor, ilyenek pedig azok tekintendők, amelyek ugyanabban a törvényi tényállásban vannak meghatározva. Ezért a Szabs.tv. 177. § (1) bekezdésének a)-c) pontjaiban meghatározott tulajdon elleni szabálysértések körében *kizárt tehát a lopásnak más törvényi tényállásban meghatározott cselekménnyel (pl. sikkasztással, csalással, hűtlen kezeléssel stb.) történő érték-egybefoglalása. Szabálysértésnek és bűncselekménynek az érték-egybefoglalására nincs törvényes lehetőség. A jogszabály kizárólag a szabálysértéseknek egymással történő érték-egybefoglalását írja elő.*⁷

Az érték-egybefoglalás eredményeképpen két jogi helyzet állhat elő: az egyik esetben az egybefoglalt érték továbbra sem haladja meg a szabálysértési értékhatárt, a másik esetben meghaladja azt.

Az előbbi esetben egyértelműen szabálysértést kell megállapítani, míg az utóbbi esetet a Btk. 462. § (4) bekezdése rendezi, amely kimondja, hogy *bűncselekmény valósul meg, ha az ugyanazon elkövető által, egy éven belül elkövetett és együttesen elbírált ugyanolyan tulajdon elleni szabálysértés esetén a dolog értéke, az okozott kár, illetve az okozott vagyoni hátrány a (2) bekezdés a)-c) pontjában meghatározott összeget érték-egybefoglalás folytán meghaladja.*⁸

1.4. Az elkövetési érték megállapítása

Az elkövetési értékhez kapcsolódó minden vizsgálat - így az üzletszerűség, folytatólágosság és érték-egybefoglalás vizsgálata - feltételezi az elkövetési érték helyes megállapítását. Ez kétirányú követelményt jelent: kerüljön sor a cselekmény elkövetési értékének megállapítására, és a megállapítást erre kompetense személy végezze, akinek a kompetenciája az iratokból tűnjön is ki.

⁷ 87/2010. BK vélemény a szabálysértések érték-egybefoglalásáról.

⁸ Btk. 462. §

E nyilvánvalónak tűnő kíváncsiságra azért kívánom felhívni a figyelmet, mert a tulajdon elleni szabálysértési ügyekben eljáró bíróságok közös gyakorlati problémája, hogy a szabálysértési előkészítő eljárás során a követelmények nem érvényesülnek következetesen.⁹

2. Szabálysértési érték minősítő körülményekkel

A lopás, csalás, sikkasztás, rongálás bűncselekményi alakzatai közül valamennyi rendelkezik olyan alapesetrel, amely szabálysértési értékre elkövetett cselekmény esetén valamely minősítő körülmény folytán valósul meg.

Lopás esetén: bűnszövetség, üzletszerűség, dolog elleni erőszak, zsebtolvajlás, egy vagy több közokirat, magánokirat vagy készpénz-helyettesítő fizetési eszköz egyidejű elvétele, helyiségbe vagy ehhez tartozó bekerített helyre megtévesztéssel, vagy a jogosult, illetve a használó tudta és beleegyezése nélkül bemenetel, hamis vagy lopott kulcs használata, lakást vagy hasonló helyiséget az elkövetővel közösen használó a sértett, erdőben jogellenes fakivágás.¹⁰

Rongálás esetén: falfirka elhelyezésével történt elkövetés, bűnszövetség.¹¹

Sikkasztás és csalás esetén: bűnszövetség, közveszély színhelyén történt elkövetés, üzletszerűség.¹²

A fenti körülmények közül a gyakorlatban jellemzően a már tárgyalt üzletszerűség, dolog elleni erőszak, zsebtolvajlás, helyiségbe vagy ehhez tartozó bekerített helyre való bemenetel, közösen használt lakás, hasonló helyiség, mint elkövetési hely és az erdőben történő fakivágás alapozzák meg a bűncselekményi minősítést.

Dolog elleni erőszakkal tekintjük az elvétel fizikai akadályának leküzdését szolgáló, dologra irányuló rendeltetésellenes ráhatást, amelynek azonban nem kell feltétlenül állagsérelmet okoznia. A dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás összetett bűncselekmény, amely magában foglalja a lopás

9 Kálmánczi Antal: A leggyakoribb tulajdon elleni szabálysértések gyakorlati problémái, különös tekintettel a lopásra és csalásra. http://www.debreceni jogimuhely.hu/archivum/1_2_2016/a_leggyakoribb_tulajdon_elleni_szabalysertesek_gyakorlati_problemai_kulonos_tekintettel_a_lopasra_es_csalasra/

10 Btk. 370. § (2) bekezdés b) pont

11 Btk. 371. § (2) bekezdés b) pont

12 Btk. 372. § (2) bekezdés b) pont és 373. § (2) bekezdés b) pont

eszközselekményeként megvalósult rongálást (Btk. 371. §) ugyanúgy, mint a más lakásába bemenetellel megvalósult magánlaksértést (Btk. 221. §). A rongálás, illetve a magánlaksértés csak akkor állapítható meg halmazatban a lopással, ha hiányzik az összetett bűncselekményhez szükséges eszköz-cél kapcsolat. Ugyanakkor a törvényi egység is felbomlik, amennyiben a rongálásnak a büntetési tétele a dolog elleni erőszakkal megvalósult lopás büntetési tételénél súlyosabb.¹³

A fentiek kiemelését az teszi szükségessé, hogy a gyakorlatban előfordult, hogy az illetékes rendőrkapitányság az ún. betöréses lopást - amelynek elkövetési értéke és a betöréssel okozott állagsérelem is 50.000,- Ft alatt volt - tévesen rongálással elkövetett tulajdon elleni szabálysértés és lopással elkövetett tulajdon elleni szabálysértés halmazataként kezelte és szabálysértési eljárást folytatott le.

Zsebtolvajlásnak minősül minden olyan dolognak az elvétele, amely a sértett közvetlen testi őrizetében van (így ruházatban, kézben tartott táskájában stb.), s az elvétel során a tettes észrevétlenségre törekszik.¹⁴ Ebből következően tulajdon elleni szabálysértés valósul meg, amennyiben - szabálysértési értékre - a lopást a sértett ruhadarabjából, táskájából valósítják, miközben ezek nincsenek a sértett közvetlen testi őrizetében, míg bűncselekmény valósul meg, ha a sértett a ruhadarabot viseli, a táskáját az őrizetében tartja.

Helyiségbe vagy ehhez tartozó bekerített egyéb helyre való jogtalan bemenetellel - szabálysértési értékre - elkövetett lopás akkor valósít meg bűncselekményt, ha a helyiséget használó megtevesztésével, vagy annak tudta és beleegyezése nélkül történt, de nem valósulhat meg erőszakkal. Utóbbi esetben ugyanis a fentebb kifejtettek szerint dolog elleni erőszakkal, szabálysértési értékre elkövetett lopás vétsége valósul meg. E bűncselekmény is összetett, vagyis a lakásba való jogtalan bemenetel (magánlaksértés) és a lopás között eszköz-cél kapcsolatnak kell lennie.¹⁵ Halmazat e cél-eszköz kapcsolat hiányában, vagy abban az esetben állhat fenn, ha a magánlaksértés büntetési tétele a lopás büntetési tételénél súlyosabb.

Ezért helytelen volt az a gyakorlatban előfordult eljárás, amelynek eredményeképpen a rendőrség halmazatban megvalósult magánlaksértés szabálysértés és lopással elkövetett tulajdon elleni szabálysértés

¹³ Hegedűs István, Juhász Zsuzsanna, Karsai Krisztina, Katona Tibor, Mezőlaki Erik, Szomora Zsolt, Törő Sándor: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer, 2013 (online kiadás)

¹⁴ BH1980. 46

¹⁵ BH1981. 396

miatt kezdeményezett bírósági eljárást olyan cselekmény esetén, amelynek során az elkövető melléképületbe, a használó tudta és beleegyezése nélkül bemenve tulajdonított el kerti eszközöket - szabálysértési értékben.

A lakást vagy hasonló helyiséget közösen használó sérelmére elkövetett lopás felismerésének gyakorlati jelentőségét az adja, hogy a szabálysértési hatóság és a bíróság elé kerülő lopási ügyekben az elkövetés helyeként nagy számban szerepel a sértettel közösen használt lakás, helyiség, amelyek skálája igen széles: munkahelyi vagy sportlétesítményi öltöző, iroda, egyéb munkahely, mosdó, kollégiumi szoba, magánszállás, szállodai szoba, lakókocsi, hétvégi ház. Ugyanakkor az ítélkezési gyakorlat a fentieknek nem mindegyikét kezeli a sértettel közösen használt lakásnak vagy hasonló helyiségnek. Az egységes ítélkezési gyakorlat szerint a közös használatot kimeríti a legalábbis huzamosabb ideig tartó, ténylegesen közös lakás- vagy helyiséghasználat.

Az ítélkezési gyakorlat közös használatot állapított meg munkásszállás,¹⁶ garázs,¹⁷ fegyveres erők elhelyezési körlete,¹⁸ a közös munkahely,¹⁹ büntetés-végrehajtási zárka²⁰ esetén, továbbá társbérletre, kollégiumra, kórházi kórteremre.²¹ Ugyanakkor nem ilyen az adott munkahelyen esetileg tartózkodó személy sérelmére elkövetés akkor sem, ha azonos a munkáltató.²² Ugyanígy nem értékelhető a lopás a lakást vagy hasonló helyiséget az elkövetővel közösen használó sérelmére elkövetettként, ha azt az elkövető - alkalmilag - egy megrendezett sportesemény alkalmával játékostársa sérelmére a sporttelep öltözőjében valósítja meg.²³

III. A tulajdon elleni szabálysértés és más bűncselekmények

A Btk-ban foglalt további bűncselekmények közül a gyakorlatban a garázda jellegű és a házijog sérelmére elkövetett egyes cselekmények esetén merül fel gyakran, hogy az e cselekményekkel összefüggésben okozott kisebb - szabálysértési értékű - károk miként értékelhetők.

16 BH1975.499

17 BH1982.85

18 BH1981.224

19 FBK1992/13

20 BH1981.183

21 Hegedűs István, Juhász Zsuzsanna, Karsai Krisztina, Katona Tibor, Mezölaki Erik, Szomora Zsolt, Törő Sándor: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer, 2013 (online kiadás)

22 BH1992.677

23 BH 1991.140

1. Garázdaság

A Btk. 339. § (1) bekezdése szerint *aki olyan kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*²⁴

A garázdaság bűncselekményi alakzatának törvényi tényállásából megállapítható, hogy erőszakos magatartást feltételez, amely dolog elleni erőszak esetén felveti, hogy az e magatartással okozott esetleges rongálás mennyiben olvad bele a garázdaságba, illetve halmazatot képezhet -e azzal.

Az irányadó ítélkezési gyakorlat szerint *ha a garázdaságot dolog elleni erőszakos magatartással követik el, és ez utóbbi csupán szabálysértést valósít meg, a garázdaság mellett a rongálás szabálysértésének a megállapítására nem kerülhet sor. A dolog elleni erőszakos magatartás fogalmába ugyanis a - csak szabálysértést megvalósító - csekélyebb károkozás, jelentéktelen állagsérelem beletartozik. Ha azonban a rongálásban megnyilvánuló garázda, erőszakos magatartás - a nagyobb kárt el nem érően - kisebb kárt okoz, továbbá ha a szabálysértési értékhatárt meg nem haladó kárt okozó rongálást a garázdaság elkövetője bünszövetségben valósítja meg, vagyis ha a rongálás bűncselekmény: a garázdasággal halmazatban a rongálás vétségét meg kell állapítani. Az ilyen mérvű, illetőleg jellegű rongálás ugyanis már nem szükségszerű velejárója a garázdaságnak.*²⁵

A gyakorlatban előfordult olyan eset, amelyben az elkövető nappal, egy áruház forgalmas parkolójában hangos veszekedés során baseballütővel összetörte egy gépkocsi szélvédőjét, 20.000,- Ft körüli kárt okozva, amit a rendőrség rongálással elkövetett tulajdon elleni szabálysértésként minősített, holott a garázdaság vétségének valamennyi tárgyi és alanyi ismérve fennállt.

Az újabb ítélkezési gyakorlat is úgy ítéli meg, hogy *a garázdaság vétségeként értékelt cselekvőség folyamatában a dolog elleni erőszakkal okozott szabálysértési értékhatárt meg nem haladó kár - a beolvadás folytán - a rongálással elkövetett tulajdon elleni szabálysértés megállapítását nem teszi lehetővé.*²⁶

²⁴ Btk. 339. §

²⁵ 34/2007. BK vélemény a garázdaság halmazati kérdéseiről.

²⁶ EBH2013. B.12.

2. Magánlaksértés

A Btk. 221. § (1) bekezdése szerint, *aki más lakásába, egyéb helyiségébe vagy ezekhez tartozó bekerített helyre erőszakkal, fenyegetéssel vagy hivatalos eljárás színlelésével bemegy, illetve ott bent marad, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*²⁷

Álláspontom szerint, amennyiben a magánlaksértés vétsége a Btk. 221. § (1) bekezdésében foglalt elkövetési módok közül erőszakkal - azon belül is dolog elleni erőszakkal - valósul meg, úgy a garázdaságnál kifejtett és ítélkezési gyakorlatban megjelent elvek megfelelően alkalmazhatók, azaz a dolog elleni erőszakba csekélyebb károkozás, jelentéktelen állagsérelem beletartozik, ezért szabálysértési értékhatárt meg nem haladó kár okozása miatt ilyen esetben tulajdon elleni szabálysértés nem állapítható meg.

III. Összegzés

A kifejtettek megvilágítják, hogy - az első megközelítésben egyszerűen megítélhető - tulajdon elleni szabálysértések elbírálása nem történhet egyoldalúan, a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény mentén. A tulajdon elleni szabálysértések jogalkalmazási gyakorlata komplex, szabálysértési és büntetőjogi, azon belül is a büntető ítélkezési gyakorlatra is kiterjedő megközelítést igényel.

²⁷ Btk. 221. §

Felhasznált irodalom

- Kálmánczi Antal: A leggyakoribb tulajdon elleni szabálysértések gyakorlati problémái, különös tekintettel a lopásra és csalásra. http://www.debrecebijogimuhely.hu/archivum/1_2_2016/a_leggyakoribb_tulajdon_elleni_szabalysertesek_gyakorlati_problemai_kulonos_tekintettel_a_lopasra_es_csalasra/
- Hegedűs István, Juhász Zsuzsanna, Karsai Krisztina, Katona Tibor, Mezőlaki Erik, Szomora Zsolt, Törő Sándor: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Budapest, Wolters Kluwer, 2013 (online kiadás)

Felhasznált jogszabályok

- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről

Felhasznált döntvények és kollégiumi állásfoglalások

- BH1980. 46
- BH1981. 396
- BH1975.499
- BH1982.85
- BH1981.224
- FBK1992/13
- BH1981.183
- BH1992.677
- BH 1991.140
- EBH2013. B.12.
- 34/2007. BK vélemény a garázdaság halmazati kérdéseiről.
- 87/2010. BK vélemény a szabálysértések érték-egybefoglalásáról.